

lananlar Türkçelerini bularak kullanmış osaydılar Türkçelerine kulaklarımız daha kolaylıkla alıŖacak, onlar bize Ŗimdi daha munis gelecekti.

Artık bugün bize hâkim oln zihniyet dnknn büsbütün âksidir. Evvelce bir ıstılah koymak zarureti karŖısında zihniere ilk gelen tedbir, bu ıstılahı yabancı dilden aramaktır. Bu zihniyete nihayet vermek zamanı artık geldi. Bundan böyle ihtiyaç göreceğimiz bütün ıstılahları kendi dilimizden arayıp bulmaktan baŖka çare yoktur.

Cezir ve lâhikalarının zenginliği itibariyle ıstılah yaratmağa dünyanın en elveriŖli dili elimizde duruyor. Dünyanın hiçbir milletine nasip olamayan bu derin ve zengin hazineden bol bol istifade ederek bütün medenî ihtiyaçları tatmin edecek yüksek bir ilim dili yaratmak bugünün Türk ilim ve dil adamlarına teveccüh eden en zarurî, en yüksek, en Ŗerefli bir vazifedir.

Büyük Gazi, Türke verdiği yeni Türk harfleriyle dünyada hiçbir milletin baŖaramadıđı bir mucizeyi hakikat haline getirdi. Bugün yedi yaŖındaki bir Türk çocuğunun alfabeyle baŖladıktan iki üç ay sonra Türk dilinde okuyamayacağı tek bir kelime kalmamıŖtır. Türk inkılâbının yüksek BaŖkumandanı, Ŗimdi milleti-ne yeni bir seferberlik ilân etti: Türk dili inkılâbı... Bu inkılâpta herkesin gücü yettiği kadar vazife alması, canla baŖla uđraŖması vicdan borcu, vatan borcudur. Dünya Ŗahit olsun ki Gazi nesli, Türkün Dâhi Kurtarıcısnın rehberliği altında bu çetin iŖi de baŖaracak ve dilde inkılâp olmaz diyenlere inkılâbın nasıl olacağını gösterecektir. (AlkıŖlar)

Reis — 10 dakika istirahat, ondan sonra devam edeceğiz.

Kapanma saati 15,25

İkinci Celse

Açılma saati 15,30

Reis — Kâzım PaŖa Hazretleri

Kâtipler — İsmail MüŖtak, Muzaffer Beyler

Reis — Müzakereye baŖlıyoruz.

Abti Tefvik Bey — PaŖa Hazretleri, müsaade buyrulursa çok kısa bir maruzatım vardır. Türk çocuğunun okuyamayacağı hiçbir Ŗey kalmayacaktır denildi. Bu nokta hakkında iki üç dakika sürmeyen pek kısa bir maruzatta bulunacağım.

Reis — Siz söylerseniz diğer âzalar da söz alabileceklerdir.

Abti Tefvik Bey — Efendim, gayet mühimdir. Memleketimiz ve milletimiz

için lâzımgelen bir noktadır. Bunun meskût geçilmemesi lâzımdır. Bir muallim sıfıciyle gördüğüm bazı ufak noktaları arzedeceğim.

Reis — İytirazen mi söyleyeceksiniz, yoksa teyit mi edeceksiniz?

Abti Tefvik Bey — Bir noktayı izzah için söyleyeceğim.

Reis — Anladım efendim. Fakat söz verirsem Kurultayın dünkü kararına muhalif olacaktır. O zaman sizin gibi, başka bir noktayı izzah için diğer bir zat ta söz isteyecek, bunu bir başkası takip edecek. Bu ise dünkü kararın aksinedir. Onun için buna imkân yoktur. Yazar Encümene verirsiniz.

Abti Tefvik Bey — He halde bu nokta hakkında düşündüğümü nazarı ittilâa arz etmek çok faydalı olacaktır.

Reis — Dün karar verildi: mütebaki tezler Encümene verilecektir. Şimdi siz İhsan Beyin beyanatına iytiraz etmek üzere söz alırsanız İhsan Bey de mukabelede bulunmak üzere söz alacaktır, ve sizin gibi diğer zatlara da tabii olarak söz vermek mecburiyeti hâsıl olacaktır. Halbuki bununla, Kurultayın dünkü kararına muhalif bir nokta hâsıl olacaktır. Zannetmem ki Heyeti Umumiye buna müsaade etsin. En makul vaziyet bunu yazıp vermenizdir. Buyrun Ruşenî Bey.

Ruşenî Bey — Büyük Kurtarıcı, Hanımefendiler, Beyefendiler! tarihin bildiği ve bilemediği beşerî fırtınaların en büyüklerini koparan, kültürün en yüksek şahikalarına çıkan, birçok saltanatlar yıkan ve onlardan daha çok Devletler kuran Türkün yüksek seciyesiyle tükenmez kuvvetini, müstesna kabiliyetini dünyanın en safâhiyettar etnoloğları ve Türkü tanıyan akıllıları tasdik etmiştir.

Türkün ilk insan yaradılışına dayanan geçmişini araştıran bilgiçler nasıl bilinmez devirlerde Türkün bastığı ve yaşadığı her bucakta baş yorucu, hayret verici harikalarla karşılaşır, Türkün onları yaptığına inanırlarsa bu harikaların tesadüfî olmayıp yüksek duygu, derin düşünce ve kavrayıcı bilgi mahsulü olduğuna da öylece iman ederler.

Mucize kaynağı olan Türk, Birakisefal denilen en dolgun, en güzel, en geniş kafaya maliktir. Evet insanlığın bu en mükemmel kafası nerede bulunur, hangi toprak altında çıkarsa mutlaka Türkün oraya gittiğine, orada yaşadığına, oradaki medeniyet ve bilginin ilk babası olduğuna pervsızca hükmedebiliriz.

Binlerce sene dünyanın en güzel, en geniş kıtalarını kaplamış, bunları avuç içine alır gibi düzen altına almış, en sağlam en güçlü saltanatları kurmuş olan bu büyük Milletin, elbette mükemmel kanunları ve mondiyal teşkilâtı vardı. Şüphesiz bütün bunları başaran bir milletin çok zengin, çok mükemmel bir dili de vardı.

Çünkü eğer Türkün dili Türkün yüksek duygularını, geniş düşüncelerini söyletecek, onları yazacak zengin ve medeni bir dil olmasaydı Türkün iptidaf ve ham bir dil ile bu kadar işler gördüğüne inanmak lâzımgelirdi ki bu da yontulmuş taş ve çamurla saray, adi bir demirci dükkânıyla directnot yapmak kadar muhal ve gülünç olurdu.

Hanımefendiler ve Beyefendiler!

Bize yaraşan bir azim ve sebat ve bize yakaşan bir kabiliyet ve ihtisas ile dilimizi derler ve onun enginlerine dalarsak göreceğiz ki Türkün dili Türkün tarihini dolduran mucizelerle atbaşı yürümüş, dünyanın dillerine şuurlu ve medenî bir ana olmuştur. Çünkü Türk, dünyanın her yerine kendi diliyle gitmiş, kendi diliyle kültür yaratmış ve kendi diliyle dünyayı idare etmiştir.

Nasıl ki eski medeniyetlerin her izini araştırdıkça orada bir Türk kültürünün ve bir Türk idaresinin gömülü olduğunu görürsek öylece medenî dillerin her kapağını açtıkça onun altında da Türk dilinin yattığını ve o dillere temel olduğunu görürüz. Türk dili yalnız dünyanın medenî dillerine değil, milletlerin en mükemmel dinlerine de maya vermiştir.

Türk dilinin dünya dillerine verdiği feyzi mütehasıs arkadaşlarımız yüksek selâhiyetleriyle pek güzel izzah buyurdular. Müsaade buyurursanız ben de Türk dilinin dinlere verdiği mayadan bir az bahsedeyim:

TOPAL HAN

Tevratın verdiği izzahata göre 4900 sene evel Anadolunun Şark yaylalarında Adamdan sonra sekizinci kuşakta gelen torunu (Tubalkayn) dünyada birinci olarak demiri bulmuş eritmiş ve işlemiştir.

Tevrat diyor ki «Sıla Tubalkayn adında bir çocuk doğurdu, demire ilk saykal veren odur, Sıla Tubalkayn'ın atasının adıdır.»

İşte Türkçe (kutlu vatan) maanasına gelen Türk sılanın oğlu Tubalkayn, Topalhanın ta kendisidir.

5000 sene evel Küçükasyanın Şark yaylaları Türklerle meskûn idi. Topalhan da oranın bir Kaanı idi. Eski lûgat kitaplarında Topal kelimesi demir sembolu olarak demir maanasına gelmiştir. Kanuni İbnisînada Topal demir ve demir külçesi demektir. (Topalhan) daki han kelimesi de kan ve kaan demektir. Bu da Arapçada demir işlemek maanasına tasrif olunur. (Kane yekûnu) gibi, (kaan) kelimesine mukabil İbrani dilinde (kohen) kelimesi vardır. Cem'i (kohanim) gelir. Bunun da maanası büyük adam, şerefli adam demektir. (kâhin) de (kohen) den alınmıştır. Bu suretle kehanet ve keşif kudreti Topalhanın bu mondiyâl keşfine delâlet etmiş oldu.

Demir madenleri volkanik yerlerde bulunur. (Volkan) kelimesinin de (Topalhan) ile münasebeti vardır. Çünkü eski Türkler Topalhanı volkanlarda saltanat süren bir maden allahı gibi takdis ettiler. Sonra bunun adını Balkan olarak o dağlara verdiler. Araplar ve Yunanlılar bu kelimeyi kendi şivelerine uydurarak (bürkân) ve (volkan) yaptılar.

Masonluğun müessisi olan Yahudiler de Tevratın hürmetle nakil ve hikâye ettiği (Tubalkayn) i masonlukta mukaddes bir parola olarak kullandılar.

Bu arzettiğim deliller taş devrini kapayıp demir devrini açan kâşifin bir

Ruşeni Bey

Türk olduğuna ve demir medeniyetini dünyaya sokan milletin Türk milleti olduğuna şüphe bırakmaz sanırım.

Diyö - Teos

Eski Türkler fevkalbeşer bir kuvvete sahip olan maneviyete (tîv) ve (dev) derlerdi; bunun için Türkçede Tanrının diğer bir adı da (Tiyu) dur. Lâtinler bu kelimeleri Diyö şekline sokarak aynı maanada kullandılar. Yunanlılar da aynı kelimeleri (Teo) ve (Teos) olarak Alfaba ad verdiler. Keza Türkler kahraman ve kahhar gençlere (devoğlu) derlerdi.

Bu devoğulları çok defa Arap akvamını çignemiş, onlar için korku ve dehşet sembolü olmuştur. Lâtinler bunlara da diyavol diyabl demişler. Yunanlılar da diyavolos olarak telâffuz etmişlerdir.

Melek

Arap dilinde meleğin aslı me'lektir. Çünkü cem'i melâike gelir. Bu kelime de mim harfi fazladır. Bu harf çıkınca kelimenin mücerret halî (elek) kalır. Yirmi ciltten mürekkep olan Lisânı Arap lûgatının 12 inci cildinde (Elük) kelimesi vardır. Orada bu (Elük) resul yani elçi maanasına olarak kaydedilmiştir. Halbuki Moğolca (elke) ve (elki) kelimeleri de (elçi) demektir. Şu halde Araplar Türklerin (elki) sinî tasrif etmişler ve aynı maanada olarak (Melek) ve (Melâike) yapmışlardır.

Cin

Eski Türkler, hayatı suyun ve ateşin temin ettiğini görerek her ikisini takdis etmişlerdir. Türkler, seyal maanasına olan (akan) ve (okean) ı takdis ettikleri gibi ateş maanasına olan (ağon), (oğon) ve (oğan) ı da uzun zamanlar Allah olarak tanımışlardır.

Sonraları bu kelimeler şiveye göre incelererek (egün), (egen), (ogen) ve (gün) olmuştur. Işığın (ş) harfi ışıldak maanasına delâlet ettiği için güne ilâve olunmuş ve güneş olmuştur. (Aga) ve (aka) da hâkim ve mukaddes maanasına olarak bu kelimelerden alınmıştır.

İslavlar ateşin adını Türklerden alarak Agon demişlerdir. Hintliler de Şarkta bulunan ateş allahına Agni demişlerdir.

Lâtinler (Agon) ı (Agnis) yapmışlar ve (geniya, jeni) kelimesini de Türkün takdis ettiği ve kendisini mensup bildiği (gen) den almışlardır. Arap dilinde (G) harfi yoktur. Araplar buna mukabil (C) harfini kullanırlar ve (G) olarak okurlar. Onun için Araplarda eski Türklerin tapındıkları (Egen) ve (Gen) i (gin=cin) yapmışlar ve bunu Türkün eski dinî gibi ateşten yaratılmış mübarek bir mahlûk diye takdis etmişlerdir. Kuran da (Halakal insane min salsalin kel fahharı ve halakal canne minmaricin minnar) denmektedir. Yani Allah adamı saksı gibi çamurdan yaratmış ve cinleri ateşten ve ateşin alevinden halketmiştir.

Tarihten evvelki devirlerde Türke yakın olan ve Türkü tanıyan milletler Türkü dünyanın en yüksek, en kuvvetli ve en güzel insanı olarak kabul ederler. Türk yurdunu dünyanın en medenî ve en mesut ülkesi bilirlerdi. Anın için eski dinlerde Türkün yurdunu cennet diye kabul etmişler, ümmetlerine son bir mükâfat olarak onu vadetmişlerdir. Dini islâmın Cennette vadettiği ve Kuranın (Hur) dediği Huri kızlar Türkün (Kor), (Hor) dediği ve lekesiz ateşe benzettiği güzel Türk kızlarından başka bir şey değildir. Yunanca kız maanasına gelen (kori, korasyon) kelimeleri de pek sarîh olarak Türkün bu korundan alınmıştır. Zaten Eski Türkler takdis ettikleri ateşe kendilerini mensup bilirler ve diğer milletleri topraktan yaradılmış sayarlardı. Kuran bu Türk kızları için birçok tasvirler yapıyor: (Hurun maksuratün filbıyam keennehünnel yakutü velmercan, kemeselil kü'lüülmeknun yani çadırlarda oturan bu ahu güzel ve kara gözlü kızlar yakut ve mercan gibi kırmızı yanaklı ve dizilmiş inciler gibi temiz vücutludur. Kuran bu sözleriyle şüphesiz Türkün güzel yörük kızlarını kastediyor. Dinlerin Cennet dedikleri ana vatanımızın bir parçası olan Gürcüstana Ruslar (Gruziya), Gürcülere (Gruzin) derler. Bu da (kor) yani Huri kızlatıyla dolu Kuristan demektir. Kafkasın en eski ve en güzel tipi Gürcistanın gurî denilen yaylalarındadır. Ruslar buranın Gürcülerine de (Güriç) derler. Gurî kelimesi Hurinin Slav telâffuzudur. Çünkü Ruslar (ha) harfini (ga) olarak telâffuz ederler. Gasan=Hasan gibi. Ortaasyada Efganistana geçen güzel Türkler orayada bu gurî adını bırakmışlardır.

Cennet

Eski devirlerde ana yurdumuzun dünyanın en medenî, en mes'ut parçası olduğunu Tevrat çok açık söylemekte, dinlerin kasedtikleri Cennetin burası olduğunu tayin eylemektedir. Tevrat Yahudilere vadettiği cennete (Gan eden) diyor. İbranice Gan=Jarden, Eden=Plezir demektir. Şu halde (Gan eden) zevk bahçeleri demektir. Gan Eden Arap diline geçince Gennatu Adn = Cennatu Adn olmuştur. Kuranda öyle yazılmıştır. Tevrat bu cenneti muhteşem, yüksek bir ülke olarak tasvir ediyor. Ve bu ülkeden bahçeler ve medeniyetlerle dolu dört büyük nehrin çıktığını söylüyor. Onların birincisi altın madenleriyle meşhur olan Havıla denilen metalekten geçen Pişon yani Seyhun, ikincisi Kuş denilen memleketten geçen Gihun=Geyhun yani tıpkı Türkçesi gibi Ceyhun; üçüncüsü Asurî kıtasından geçen Hidekel yani Diçle; dördüncüsü de Frattır. İşte bu dört nehir ana yurdumuz olan Pamir yaylalarıyla Kafkas ve Anadolu yaylalarından çıkan nehirler değil midir? Bu yaylalar ile bu dört nehir dünyanın en eski ve yüksek medeniyetini taşımadı mı?

En eski komşularımızın hayatta iken giremedikleri bu Türk yurduna öldükten sonra girmeyi en yüksek mükâfat bilmeleri tabii değil midir?

Kuran Cennetin yerini ve bu dört nehri tasrih etmiyorsa da (Cennatü Adninin Tecri Mintahühelenhar) demektedir, yani cennetlerin altında büyük nehirlerin aktığını iytiraf eylemektedir.

Allah

(El) kelimesi Tevratta Allah maanasına olarak gelmiştir. İbrani lûgatinde (el) kuvvet ve kudret maanasıdır. Bu ise Türk dilindeki el kelimesinden başka bir şey değildir. Çünkü eski devirlerde dünyada tanınmış en büyük kuvvet Türkün eli ve Türkün yumruğu idi (alkışlar). Hattâ eski kavimlerce Türkün elinde recelli eden kuvvet bir az da fevkalbeşer sayılıyor idi. Zaten makinenin hayata karışmadığı devirlerde kuvveti en tabii olarak insanın eli temsil ediyordu. Bu el kelimesi Arap diline de aynı maanada (il) olarak geçmiş, sonra tasrif olunarak İlah ve Allah olmuştur. Tevratta Allahın kudretini, Allahın büyüklüğünü, Allahın adâletini ve Allahın cezasını temsil eden dört büyük Melek Gavri - el, Mika - el, Serafi - el ve Azazel olduğu gibi Kuranda da bunların mukabili Cebra - il, Mikâ - il, İsrâf - il, Azra - il dir.

Aziz Yurttaşlar! Türk dili yalnız dillere ve dinlere maya vermekle kalmamış, asırlarca Şark milletlerine içtimaî kanunlar, şeref ve ordu payeleri ve ilim de vermiştir.

Türk hâkimiyeti İrandan çekildikten sonra bile Türkün yasaları ve (yrliğ) leri yani Kaan fermanları mukaddes kanunlar gibi asırlarca Farsları idare etmiştir. İranın birçok şeref ve kudret payeleri ve içtimaî tabirleri Türk olarak kalmıştır.

Büyüklerin büyüğü maanasına olan (Akay, aka), büyük maanasına olan aka, aga ve Han gibi hep Agondan ve Kaandan alınan kelimeler ile Emir Tuman, Emir Nuyan asker maanasına olan koşun, can, il, ve ilat bu kabildendir.

İrânın resmî takvimi hâfâ Hatay ve Uygur takvimidir. Sıçkanil, Tavuşkanil, Tahkakuil yani sıçan yılı, tavşan yılı ve tavuk yılı gibi. Eski Türkler her on iki yılı bir devir sayarak 12 hayvana izafe ederlerdi. Türk dilinin İranda hâkimiyeti o kadar derin ve o kadar geniştir ki bunca asırlık Farsî edebiyatı karşısında halk dilinin ve halk edebiyatının sarsılmaması dilimizin ne bitmez tükenmez kuvvete malik olduğunu ispata kâfidir sanırım.

Hanîfendiler ve Beyefendiler,

Bendeniz Şarkın en ücra ve en korkunç köşelerinde yirmi sene devam eden seyahatlerimde en ziyade bu düğüm ile karşılaşım ve bu düğümü çözmeğe çalıştım. Görüşelim ve vardığım netice şudur: Şarkta Türk nerede toplu bir çokluk haliinde ise orada Türkün halk dili sürmüş, işlemiş, zengin bir halk edebiyatı yapmış. Türkün yuvasında ve yurdunda yabancı dil dikiş tutturamamış, daima Türke yabancı kalmıştır. Bu Türkün kulluk kabul etmeyen hâkimiyet aşkından başka bir şey değildir.

(Alkışlar)

İrânın, Çin'in Ortaasyanın temiz Türk yurtlarında iş hep böyledir. İrânın sırf Türk olan muhitlerinde Fars dili, ancak eline kalem aldığı vakit Türkün yadına düşer, hattâ İrânın Fars mıntakasında serpilmiş olan Türk azıkları bile Türkçe konuşur. Türk dilinin yabancı hakimiyetler ve yabancı kültürler altında asırlarca sapaşğlam kalışı elbette kendi zenginliğinden, kendi güzelliğinden, kendi üstünlüğünden başka bir şey değildir. Eğer düne kadar birçok edibimizin sandığı gibi Türk dili Fars dilinden ve diğer dillerden aşağı, cılız ve değersiz bir dil olsaydı birçok asırlardanberi Asyanın Türü yerlerinde yabancı istiyâlalar ve yabancı kültürler altında bakımsız ve hamisiz kalmış olan bu dilin çoktan ölmesi ve yerini başka dillere bırakması lâzımgelirdi.

Uzak yerlere gitmeğe ne hacet, işte Anadolu gözümüzün önündedir. Türk dili en hain, en korkunç tokatı Osmanlı saraylarından, Osmanlı ediplerinden yemiştir. Osmanlı İmparatorluğunda tam yedi asır ne kadar edip, ne kadar şair yetişmiş, nekadar ilim ve fen adamı türemiş ise her biri yıkıcı bir düşman gibi Türk diline tekme atmış, Türk diline pala çalmıştır. Diyebilirim ki İmparatorluk, Türkün anlamadığı yalnız bir dil değil tam üç yazı dili yaratmıştır.

Kanun dili,
Tababet dili,
Edebiyat dili,

Daha düne kadar bir mahkemenin iylâmını ancak hâkim ve avukat anlar, bir doktorun raporunu ancak doktor okur, bir edibin yazısını ancak küçük bir zümre kavırdı. Fakat o da yarım kavırdı. Bu üç dil halk dilimizden o kadar uzaklaşmış idi ki halkımızın bunlardan benlik ve heyecan toplaması şöyle dursun hattâ cimbızla maana çıkarması bile muhal idi. Daha doğrusu eski ediplerimizin zengin ve güzel sandıkları o karanlık edebiyat Türke bir Afrika dili kadar yabancı ve Hotanto dili kadar yabani idi.

Hanımfendiler ve Beyefendiler,

Bugün tarihimize kaçıyan bu yüz karasının sebeplerini araştırmak faydalı olur. sanırım;

Bence bu cinayetin en büyük mesulleri duygusuz ve milliyetsiz saray ile kendi hakimiyetlerinden başka bir şey düşünmiyen Türk padişahlarıdır. Bilirsiniz ki Türkün en parlak sıfatı hakimiyet ve şeref aşkıdır. Türke bir savaş kazandıran her oymak Türkün sevdiği bir kumandanı, Türkü hâkim yapan her kumandan Türkün Ulu bir kaanıdır. Türk takdis ettiği kaanın başına taç giydirirken kendi canının ve kanının açarlarını da onun eline verirdi. Ne yazık ki Türkün baha biçilmeyen bu yüksek armağanını Sultanlar Türkün zararına kullanmış, Türkü benliğinden ve kültüründen uzaklaştırmıştır.

Türkün bu korkunç romanı şöyle yazılabilir: Milliyet duygusu ve Türk kültürü nedir bilmiyen padişahlar, kendilerine methiye yazan her yabancı dalkavu-

ler ve Türkün ummak mastarından çıkan güzel (omut) kelimesini de ümit yaptıktan sonra şüre hoş gelmek için bir de şedde ilâve ederek ümmîit şeklinde Arapçalaştırdılar. Aynı kelimeyi Acemleştirmek için de Acem sūfiks ve prefikslerini katarak ümitvar, nevmit, naümit kelimelerini yarattılar, daha sonra Arap ruhu ile aşılarmış olan eski ediplerin halefleri tayyare ve tahtelbahri doğurdular. Bu edipler diyorlar ki bizim doğurduğumuz Arabın ve Acemin anlamadığı kelimeler bizim çocuklarımızdır, atamayız. Evet, bu sakat ve sevimsiz çocuklar dağdu hatta sırtlarında Arap ehramı ve başlarında Acem külâhu olduğu halde beynimizde cirit bile oynadı. Fakat, Hanımlar, Efendiler temiz Türk kanını taşımayan yabancı çocukları Türk milleti evlât diye tanımadı, sevmedi ve bağına basmadı.

Osmanlı edebiyatını karıştırırsak bunlar gibi binlerce kelime bulabiliriz Türkü geri çeken, Türk dilini öldüren bu korkunç cinayet o kadar salgın bir sevgi ile işlendi ki şatafatlı bir Acem şiiri ve boğuk bir Arap kasidesi yazabilen milliyetsizler asırlarca milletin uluları oldular. Sadria'zamliğe kadar çıktılar, Celâlettini Rumi ve İbnisina gibi büyük Türk filozofları bile eserlerini Acemce ve Arapça yazdıkları için şöhret kazandılar. Artık iş buraya varduktan sonra Kongonun erkeklikten ve dişilikten mahrum olan kara insan taslakları da Türk sarayının hocaları ve Türkün uluları olmak için zahmet çekmediler.

Şimdi yüksek huzurunuzda Osmanlı Ediplerinin an'anevî iymannını çürütmeme müsaade buyurmanızı rica eylerim. Osmanlı edebiyatını yaratan ve onu asırlarca besleyen ve süsleyen edipler diyorlar ki Osmanlı dili çok güzel ve çok zengindir. Çünkü fakir Türkçeye çok zengin ve çok güzel İona Arapça ve Acemce karışmış, dünyanın en güzel, en zengin dili olmuştur. Yabancı dillerin zenginliği, fakirliği Kurultayımızı alâkadar etmemekle beraber hakikate işaret için bu hususta da birkaç söz söylemek mecburiyetindeyim: Birçok Arap ülemasının itiraf ettikleri gibi Arap dili eski ediplerimizin iddiası veçhile (ümmüelsine) yani diller anası değildir. Arap dilinden Ebro, Nabıt ve Kıpti dilleri çıkarıldıktan sonra Arap dili çıplak bir bedevi gibi çölünde yoksul ve cılız kalır. Fars diline gelince: Asyanın bir cenup köşesinde doğan bu fakir dili de en parlak şiirlerini ancak Türk saraylarının ve milliyetsiz Türk padişahlarının sayesinde yazmış, Arap istiylâsiyle sönmeğe mahkûm olduktan sonra yine bir Türk padişahının Firdevsiye yazdırdığı Şahname ile dirilmiştir. Firdevsi, şahnamesinde o Türk padişahlarının sayesinde eserinin şu heyecanlı beyitleriyle Acem dilini dirilttiğini söyleyerek:

Besi renci bordem bedin salsi
Acem zindekerden beden Parsi

Firdevsi yine aynı padişahın sayesinde aynı eserinde Arap istiylâsından intikam almak için Arabı şu ağır sözler ile tahkir etmiş dünyanın çarkına tükürmüştür.

Zişiri şütürü hordeni susmar
Aarpra bedanca residestkâr
Ki tacı kıyanra kûmend arzu
Tufu bertu ey çarhı gerdun nufu

Bununla beraber bugün bile Fars edebiyatı Türk ve Samî dilleriyle dolu bir halitadan başka bir şey değildir. Türk padişahları yalnız şairler, edipler vasıtasıyla Arap ve Acem dillerine hizmet etmekle kalmadılar, kendileri bile yüksek bir şiir söylemeğe muvaffak oldukları vakit onu kendi dilleriyle söylemeğe tenezzül etmediler. Bizansın sukutunu yüksek bir şekilde söylemek isteyen Fatih:

Bum nöbet mizenet bertarumi efrasiyap
Perdedarı mikûnet der kasrı Kayser ankebut

demiştir.

Daha hazini var; eski bir kitapta şöyle bir vaka okumuştum: Hindistanda bir Türk padişahı tahtından indirildikten sonra gözlerine mil çekilmiştir. Yakın dostlarından biri bunu ziyarete gittiği vakit bilhassa gözünden mahrumiyetine işaret ederek teessürlerini izhar edince Türk padişahı körlüğünden memnun olduğunu söylemiş ve hakimiyet aşkını şu şürle ifade etmiştir.

Afitabrı felakenı kende çüşt bihter şüt
Tanebinem ki künet gayri cihandarı ma

Göz nurumun söndürülmesi iyi oldu hiç olmazsa benim yerimde cihangirlik eden görmüyorum demiştir. Şu yüksek Türk ruhunun yüksek duyguları Türk diliyle söylenmiş olaydı milli terbiyemizde ve milli edebiyatımızda ne kudretli abide olarak yaşardı! Şimdi Osmanlı edebiyatını yaratan ve yaşatan eski ediplere sorarım: Arap ve Acem dillerini Türkün yazı diline sokmakla yazı dilimiz zenginleşti mi, fakirleşti mi?

Türk dilini Arap ve Acem sarf ve nahivleri, Arap ve Acem kelimeleriyle zenginleştirdiklerini zannederler her hald Türk dilinin zenginliğinden, güzelliğinden habersiz insanlar idi. Dünyanın en büyük tarihini yapan, dünyanın en medenî dillerine maya veren Türk diline, Arap ve Acem dillerini sokarak, binlerce Türk kelimesini atarak vücuda getirdikleri dil, şüphesiz dünyanın en çirkin, en karışık, en fakir dili olmuştur.

Bir halde ki bu dil bir millet dili değil, ancak küçük bir zümre dili halinde kalmıştır.

Bugün eski ediplerin herhangi bir kitabını rahatça okuyup anlayacak içimizde kaç kişi vardır?

Onun için cesaretle bağırabilirim ki güzel ve zengin dilimizi öldüren Osmanlı dili onu yaratan kafalar gibi milletimizi geri çeken, Türkü cahil bırakan mürteci bir dildir. Bununla beraber Türkün dili böylece yazı dilinde sönerken

halk dilinde sürdü, Türkün bükülmez kolu, eğilmez başı gibi eski ediplere karşı durdu, kendi kendine yaşadı, parladı.

Yabancılık, leke kabul etmeyen halk dili bu haliyle her vakit şöyle haykırdı:

«Efendiler! boşuna çabalıyorsunuz, bana sürmek istediğiniz çamurlar sizi mezarlarınızda sıvayacaktır. Ben ise güzelliğimle, zenginliğimle yaşayacağım, eskisi gibi dünyaya ışık ve güzellik saçacağım.»

Evet Türk dili böyle haykırdı. Dediği gibi o mürteci dili sahiplerinin yanına gönderdi. Böylece varlığına el atan Türk dili bugün parlak istikbalinin düğünü bu güzel sarayda büyük Kurultayımızla yapıyor.

Sevgili yurtdaşlarım!

Çok uzak bir geçmişte Tuna yabılarına, bütün Balkanlara, Okyanus kıyılarına kadar göçen Türklerin, ana dillerini ne gibi resirler altında bıraktıklarını, niçin lehçelerini değiştirdiklerini henüz hakkiyle araştırmış değiliz. Bu, daha ziyade tarihçilerimize düşen bir iştir. Dil mütehasısları bunların bugünkü dillerini, bu dillerin lehçelerini, ana dilimize ve türlü lehçelerimize bağlayan köklerini arayıp bulacak, karanlık geçmişlerimizi dil yoluyla da aydınlatacaktır. Bu araştırma tarzı Şimali Kafkasta çok güzel neticeler verecektir. Etnoloji ve antropoloji mütehasısları Kafkasta yüzden fazla dil konuşan kavimleri Türkten başka milletlerin torunları sanmak gibi bir gaflete düşmüşlerdir.

Bizim, yüksek salâhiyet ve derin bilgi ile yapacağımız araştırmalar, bu yanlışlığı düzeltecek, fizyoloji ve antropoloji ilimlerini aydınlatacaktır.

Kendim senelerce içlerinde bulunduğum, yakından tanıdığım bu kan kardeşlerinin, su katılmamış Türkler olduğuna kanaatim vardır. Bunların lehçelerindeki farklar araştırıldıktan sonra köklerindeki birlik tamamen meydana çıkacaktır.

Bununla beraber bugün bile benim kanaatimi canlandıran deliller az değildir.

Kafkasların en kalabalık, en medenî olan ve temiz Türkçe konuşan Azeri Türklerinden başka Şimalî Kafkasın en karışık, en değişikli lehçeleri arasında oldukça açık Türkçe konuşan birçok zümtelet vardır.

Bunların arasında Lezgistanın merkez grubu sayılan (Kumuk ve Kazıkumuk) Türklerinin lehçesi, en şayanı dikkat bir Şimalî Kafkas Türkçesidir. Çünkü biribirinden birkaç dakika mesafede bulunan ve biribirini anlamayan (Aullar) yani köyler ancak Komuk Türkçesiyle anlaşılır. Denilebilir ki Komuk Türkçesi âdeta Şimalî Kafkasın müstetek bir resmî dili gibidir. Gene Şimalî Kafkasta Oral - Altay lehçesiyle konuşan Kalmuklar, Şark Türkçesiyle konuşan Nugaylar ve Kara Nugaylar, Gazi Molla ve Şeyh Şamil gibi kahramanlar yetiştiren Avarlar ve Avrustlar ve bunlar gibi daha birçok kömeler muhtelif Turanî lehçeleriyle konuşmaktadırlar. İşte bu lehçelerin yardımıyla asılları meçhul zannolunan diğer kümelerin lehçeleri de araştırılacak, hepsinin köklerindeki münasebetler meydana çıkacak ve bu sayede Kafkasın karanlık geçmişi de aydınlanacaktır.

Saygılı yurttaşlar!

Düne kada bir ömür dolusu korkunç ve tehlikeli sergüzeştler ile mefkûrem aşkına dünyanın yarısını dolaşarak elde ettiğüm kanaatlerden bir tanesini daha arz etmekliğime müsaade buyurmanızı rica eylerim:

Irakta, Suriyede, Filistinde, Mısırda Afrikanın sair yerlerinde Türkler gerek tek olarak gerek kol halinde Araplar arasında kaldıkça daima Arap dilini benimsemekte, onu obalarına, yuvalarına sokarak az zamanda Araplaşmaktadırlar.

Asırlardanberi temasta bulunduğumuz Arap memleketlerinde münevver ve zengin Arapların çoğu güzel Türk kızlarıyla evlenmek, onların kuracakları medenî yuvalar içinde mes'ut olmak isterler.

Bundan dolaydır ki bütün Arap saraylarında ve Arap aristokrasisinde mutlaka Türk kökü ve Türk kanı vardır. Fakat ne yazık ki Türklüğe çok faydalar vermesi lâzımgelen bu hal Türklüğü azaltmaktan ve Türk kızlarını Araplaştırmaktan başka bir şey yapamamıştır.

Halbuki dünyada serpinti halinde yayılmış olan Almanlar, İngilizler ve sair medenî unsurlar, hiçbir vakit ve hiçbir tesir altında dillerini ve benliklerini kaybetmezler. Bilâkis onlar girdikleri yerlerde başkalarına da bususî mektepleriyle kendi dillerini öğreterek âdeta muhitlerine hâkim olurlar. Binlerce senedenberi Asyanın her yerinde hiçbir hakimiyet ve hiçbir tazyik altında erimeyen Türkün Araplık içinde kolaylıkla Araplaşması muhterem dinleyicilerimi şaşırtabilir. sizi yanlış düşüncelerden kurtarmak için bu meseleyi aydınlatayım:

Evet, Türkün Araplar arasında araplaşması, ne kendi zaafından, ne Arap dilinin üstünlüğünden, ne de Arabın Türkü yutmak kabiliyetindedir.

Bu, ancak Türke Arabı üstün gösteren hain sarayın ve Türke din ve Arap aşkını aşrıyan milliyetsiz Türk âlimlerinin yüzündendir. Kanaatime göre Türkün Araplaşmasının en mühim sebepleri şunlardır:

1 — İmparatorluk devrinde sarayın siyaseti ve dinin tesiri yüzünden Osmanlı Türkleri, Türklüklerini unutmuş, âdeta kosmopolit olmuştur.

2 — Yazı dilimiz Türk duygularını, Türk milliyetini ötmekten ziyade milliyeti meçhul bir harmanın heyecansız, idealsiz ifadesi olmuş, Türkü ortamaı yapmıştır.

3 — Temiz bir Türk şiiri işitmiyen, hakikî bir Türk tarihi okumayan Türk, Arap tarihinde heyecan ve ideal aramıştır.

4 — Türkün dini Türke maneviyetle beraber Araplık ta aşladığı için Araplık içine düşen her Türk kendisini kendi milleti arasında sanmış, Araplaşmakta bir mahzur görmemiştir.

5 — Saray ve din, gûya Araplıkta bir kudsiyet bulunacağı zehabını Türke vermiş, Arabı şerif saymak gafletine düşmüştür.

6 — İmparatorlukta Türke Türk dilini sevdirecek bir terbiye sistemi bulunmadığından Türk, Türklükten soğumuş kendisini lâyikiyle sevmekten uzaklaş-

arılmıştır. Fikrimce korkunç bir müstevli hastalık gibi devamlı surette binlerce Türkü bizden uzaklaştıran bu sebepleri süratle kurutmalı, Türkün millî duygularıyla ana dilini hiçbir yerde eksilmeyecek ve erimeyecek bir hale getirmeliyiz.

Muhterem Vatandaşlar!

Dünyanın her yerinde herhangi bir şekle giren Türkler, bizi sever ve bizi takdis ederse dilimizi anladığı için değil, kanımızı taşıdığı, onun hakimiyet ve istiklâl aşkı bizde parladığı, bizde tekâmül ettiği için sever ve takdis eyer. Fakat bu kadarı kâfi değildir. Çünkü yavaş yavaş lehçelerin aykırı yollarda tekâmülüyle meydana gelecek olan ayrı diller, Türk kümeleri arasındaki bağları gevşetecek, müşterek duygularımızla beraber bu sevgiyi de zayıflatacaktır.

Bunun için bütün Türk lehçelerinde bulunan kelimeleri ve istilahları derleyip bütün Türklere yarayacak bir lûgat yapmak, bütün lehçeleri mümkün mer-tebe yakınlılaştıracak bir yazı dili ve bir gramer vücade getirmek lâzımdır. Özerk, öz ana dil selâhiyetile bu işi yaparken Aşyanın enginlerinde öyle kıymetli hazineler ve yazılar bulacağız ki bunların yardımıyla şimdiye kadar bilgiye ve insanlığa meçhul kalmış olan birçok hakikatlar meydana çıkacak, dünyanın hareket ve medeniyet tarihi yeni ışıklarla aydınlanacaktır.

Sözümü bitirmeden evvel dil inkılâbımızın ana çizgileri hakkında da birkaç söz söylememe müsaade buyurmanızı rica ederim:

Evvelâ şunu söyleyeyim ki dil, kendi irademizden dışarı, müstakil, tabii bir müessese değildir. Bu, gülünç ve çürük bir iddiadır. Ben dilin yüksekten bir karganın yere attığı bir ceviz gibi filiz verdikten sonra kimseye muhtaç olmadan kendi kendine büyüdüğüne; kendi kendine meyva verdiği, kendi kendine yaprak döktüğüne, kendi kendine yeniden çiçek açıp yeşerdiğine inanmıyorum.

Ben dilin ilk önce bir ur halinde insanların derinliğinde belirdiğine, asırlarca insanların kanından, duygularından ve bütün varlığından emerek yavaş yavaş büyüüp insanlara benzediğine ve bir insan yavrusu gibi cılız ve zaif doğduğuna kanım.

Cılız ve zaif doğan bir insan yavrusu elbette sütsüz, aşız, bakımsız yaştıyamaz. O, ne karganın diktiği bir ceviz ağacı, ne tabiatın yetiştirdiği yabani bir meşedir. O bir insan yavrusu olarak doğdu. Onu insanlar, kümeler, milletler, asırlarca uykusuz kalarak, didinerek, üzülererek kendi kanlarından, kendi varlıklarından, kendi duygularından akıp gelen sütleriyle beslediler, büyüttüler. Her an, her gün yıkadılar, okşadılar, sevdiler, hırçınlıklarını, yaramazlıklarını giderdiler, bulaşmak istediği pislikleri zorla elinden ve beyninden söküp attılar, giydirdiler, süslediler ve en son kendi milliyetinin bütün işlerini görecektik, duygularını söyleyecek, heyecanlarını ötecek yüksek bir bilgiç, bir kahraman yaptılar.

Nasıl sokakta büyüyen serseri ve kimsesiz bir çocuk içtimaî aile için hırsız, yan-

kesici, sarhoş, kanlı katil olursa öylece başı boş bırakılan bir dil de her yabancı kelimeyi çalan, her yerde abuk sabuk konuşan, milliyetinin duygularını anlamayan, milliyetinin heyecanlarını ötmeyen ve milletini öldüren bir dil olur.

Bu hale gelen bir dili gayrı şuurî tekâmüle bırakmak isteyenler çok aldanırlar. Bugün hayat (amel ve aksülâmel) sahası değildir; ifrat ve tefritleri çarpıştırarak yükselme sistemi çoktan ölmüştür.

Bu eski ve şuursuz felsefenin maanısı ileri geri, keşmekeş, serserilik ve anarşidir. Bu, tekâmül değildir. Belki zikzaklı bir kaplumbağa yürüyüşüdür.

Hakiki tekâmül ancak ilmin ve fennin laboratuvarları içinde âlimlerin ve mütehasısların program dahilinde muntazam çalışmasından meydana gelir. Bunun da en seri ve en mükemmel sistemi büyük Mustafa Kemal'in yarattığı şuurî inkılâp sistemidir (alkışlar). Büyük Mustafa Kemal'in düsturları hayatı (amel ve aksülâmel) keşmekeşi içinde görmez. O düsturlar hayatı ve hakiki tekâmülü ancak şuurî inkılâp'ta yani seri, cezri ve muntazam amelde görür.

Şuurdan ve müsbet işten başka bir şey kabul etmeyen o düsturlar dil inkılâbımızın da ana çizgilerini çizmiştir.

Evet ihtisas, ilim ve şuurî harfinin ve kelimesinin ilk yaratılışından başlayarak adeta binlerce senelik bir dil tarihi toplamak her Türk kelimesinin, her millet ağzında geçirdiği istihaleleri bulmak, bütün Türkleri birbirine taat edecek tertemiz bir yazı dili yapmak ve en son milletlere yazı dilinin ne olduğunu ve nasıl yapıldığını öğretmek.

İşte dil inkılâbımızın ana çizgileri bunlardır. Bu işler şuursuz, serseri bir kör döğüşü ile yapılamaz. Dikkat buyrulursa bugün medeniyim diyen milletler bugünkü dillerini hiç yok iken bile dil ve lehçeden maya alarak akademize etmişler. Ondan sonra da bu taslak üzerinde asırlarca uğraşmışlar, onu inceden inceye işlemişlerdir.

Hatta Fransız grameri ancak bugün birçok yanlışlarla akademiden çıka gelmektedir.

Böylece bu milletler sun'î dilleriyle bütün düşüncelerini kavramağa, noksanlarını tamamlamaya çalışıyorlar.

Efendiler;

Milletler dilleriyle yaşar, dilleriyle yükselir. Dillerin en iyisi milletin sahip olduğu dilin kullanış haline konulanıdır.

Bu takdirde elbette yazı dili büyük olur, milli olur. Hele dil Türk dili gibi zengin olursa, yüksek ahenkli olursa, maddî, manevî, hissî mefhumları en güzel ifade edebilirse böyle bir dil âlemşumul da olur.

Bu incelikleri unutan, farketmeyen zavallı Osmanlı dilcilerine acırım. Elbette onlar tarihte bu kadar bedbaht bir yazı sahibi olmağı düşünmemişlerdir. Fakat ne yazık ki alımlarının yazısı hem de kara yazısı bu gaflet olacaktır.

Bunu bu kürsüden Cümhuriyet Türkiyesinin öncülerine arz etmek mecbu-

riyetindeyim. Ta ki onlar tarihe karışan kara bahtlı ediplerin yazılarında ışık arıyan zavallılar vaziyetine düşmesinler.

Bir millette yazı dili ne kadar çok halk dilinden beslenir, ne derece ona yakın, ondan olursa o milletin kültürü o kadar çabuk yükselir, o kadar kolay alem şümül olur.

Bunun için öyle bir yazı dili yapmalıyız ki bugünkü ve yarınki medeniyeti kavradığı halde halkımızın benimsemeyeceği ve dünya Türklerinin kabul etmeyeceği yabancılıklarla yüklü olmasın.

Nasıl bugün harf inkılabımız sayesinde köylümüz yorulmadan söylediği gibi yazabilir, yazdığı gibi okuyabilirse öylece meydana getireceğimiz yazı dilimizi de ilk mektebini bitiren dünya Türkleri zorlanmadan okusun ve anlasın.

Fikrimce bu yapacağımız dil inkılabı şimdiye kadar yaptığımız baş döndürücü inkılabların en büyüğü ve en çetini olacaktır.

Harf inkılabıyla Arap ve Acem yazısından uzaklaştık. Şimdi dil inkılabıyla öz dilimizi tanıyacağız. Bunu tanıdığımız zaman ortada kalacak tek yüksek varlık, yalnız Türk dili olacaktır.

Bu büyük varlıktan Samî ve İndo Örupeen zannolunan karışmalar kendi kısır ve kısık vaziyetlerine gönderilecektir. Evet bizi asırlarca geri çeken, bizi bizden ayıran, yanlış, cahilâne bir metodu bırakıyoruz, bütün dünya mütekellimelerine dillerinin hakikî metodunu göstereceğiz. Bu da ancak bütün mevzularda olduğu gibi dil yolunda da büyük varlığımıza yol almada vereceğimiz karedadır. Bu büyük katar yalnız biz Türkleri değil, beşeriyette halk peşinde doluşan bütün yüksek idealistleri de memnun edecektir. Dünyanın bugünkü lengüvistik sahası ummadığı geniş ufuklara kavuşacaktır. İlim sahası büyüyecektir.

İşte Türkün vazifesinin mühim olduğu, müşkül olduğu nokta burada görünüyor. Çünkü bu büyük hakikati yalnız ve yalnız Türk âlemi gösterecektir. Bu en büyük inkılabı da muhakkak diğerleri gibi prüssüz ve duraksız başaracağız.

Eğer başımızda güneşi hedef tutan, muhal tanımayan, zamanı yıkan, an'ane-yi yakan, bizi mezardan çıkaran ve her nefesiyle bize bir asırlık hayat veren Büyük Mustafa Kemal olmasaydı bu büyük inkılabı başaracağımızdan şüphelenirdik. Fakat o Büyük Varlık kutsî bir cevher gibi, esir gibi Türk dünyasının beynini ve vicdanını doldurdukça Türkün başaramayacağı bir iş, ulaşamayacağı bir ideal yoktur.

(Alkışlar)

Muhterem Hanımefendiler, Beyefendiler! Öyle mes'ut günler yaşıyoruz ki çok yakın bir geçmişe kadar Türkü kemirmek ve öldürmek için bin bir çeşit milliyetsiz ve vatansız dalkavuk toplayan bu sarayı Büyük Kurtarıcı temizledikten, dünyanın en büyük zaferleri ve şerefleriyle doldurduktan, milletin sarayı yaptıktan sonra aynı sarayın kapılarını Milletine açmış ve ona şu kumandayı vermiştir:

«Gel! Seni kemiren ve öldürmek isteyen sarayda, senin ölüm fermanının yazıldığı salonlarda Kurultayını kur ve seni büyük varlığına kavuşturacak yüksek kararlarını ver!»
(Alkışlar)

Şimdi mes'ut kararlarımızı vermekle meşgulüz. Emin olunuz bir gün gelecek ve Türklük öyle bir yere ulaşacak ki dünyanın herhangi bir Türk çocuğuna «güneş nereden doğar?» dedikleri vakit hiç kekelemeden:

«Her nerede Büyük Mustafa Kemalın ölmez varlığı bulunur her nerede onun düşünceleri parlarsa benim güneşim oradan doğar» diyecektir. (Alkışlar)

Reis — Buyrun Ahmet İhsan Bey

Muhittin Baha Bey — Bir temenni arz etmeme müssade etmenizi rica ederim: Beyefendi, bütün geçmiş şair ve âlimleri pek hürmetsizlikle telâkki ettiler. Onlar bizim için birer hazinedir. Betbaht olduklarını kabul etmek yahut bizim gibi mes'ut olmadıklarından dolayı onlara acımak lâzımdır. Biz o mes'ut adamlarız ki, dünyanın en büyük simasının zamanında yaşıyoruz. Onlar da bizim zamanımızda yaşasalardı, bu mukaddes bayrağın altında bizimle beraber giderlerdi.

(Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

Necip Bey — Namık Kemal için söz istiyorum.

Reis — Zatiâliniz Namık Kemal için, öbürü Şinasi için, bir diğeri Baki için öteki de Fuzulî için söz isteyecek olursa müzakere uzayıp gidecektir. Onun için maddeler üzerinde müzakereye devam edeceğiz. (Ruşenî beye hitabederek) siz cevap vermek istiyor musunuz?

Ruşeni Bey — Muhterem Hanımefendiler, Beyefendiler; tarihin bir dönüm noktasını geçmek isteyen milletler geçmişlerini araştırırken yalnız hatalık ararlar. Çünkü hatalarını, hastalıklarını anlamayan milletler hiçbir vakit iyi olamazlar ve hiçbir vakit ideallerine ulaşamazlar. Biz kürsiye ecdadımızı tahkir etmek için çıkmadık, o beyler yanlış anladılar. Biz bu kürsiye hastalığımızı teşrih etmek, ona neşter vurmak, derin bir yaramızı deşmek için çıktık. Ecdadımızın vatana olan hizmetlerini inkâr eden hiçbir kimse yoktur. Bunu bizim tarihlerimiz yine bizim kanımızla yazıyor. Biz onunla iftihar ederiz. Her adamın iyi tarafı da, fena tarafı da vardır; siz o adamın iyi tarafı vardır diyerek fena ve yanlış tarafı görmezseniz bu doğru mudur? O vakit dünyada saadet yolu kapalı kalacaktır. Hatasını bilmiyen ve görmiyen milletler doğru yolu hiçbir vakit bulamazlar.

(Alkışlar)

Reis — Buyrun Ahmet İhsan Bey

Ahmet İhsan Bey — Gazi Hazretleri, Hanımefendiler, Beyefendiler! Dil Kurultayının Dolmabahçe Saray kubbesi altında, Türklüğün büyük kurtarıcısı Ulu Mustafa Kemalın himayesinde çalışması Türk milleti, Türk ırfanı için çok mühim, çok tarihî bir vak'adır.

Damı altında bulunduğumuz Dolmabahçe Sarayının Türk Cumhuriyeti kuruluşuna kadar Türklüğün yükselmesiyle, Türk dilinin değeriyle uğraşmadığı

düşünülünce, Kurultayın burada toplanmasındaki parlaklık daha iyi anlaşılır. Cumhuriyetimizin başlangıcına kadar bu sarayın içindekiler bütün millî varlığın yabancıları idiler. Onlar varlıklarımızı asla benimsemezlerdi. Padişahlar devrinin resmî mahfillerinde ve yazı âleminde, öz Türkçe kullanmak ayıp sayılırdı.

Hanımlar, Beyler

Yürekler sızlatan bu geçmişi görmüş bir yaşlı yurttaşınızım. O zaman Arapça, Farsça kelimeleri bol kullanmak, bu dillerin kaideleriyle tımturaklı, müseccâz ifadetler ve mutabekatlar yapmak, eski tabirle, aylar çatlatmak en büyük hünerdi. Bu yolda o kadar ileri gitmişlerdi ki Türklüğü tezyif için (etraki bi idrak) tabirini kullanmaktan, yazmaktan utanmamışlardı.

Bu azgınlıkların ana kaynağı, o vaktin tabirince saray hümayunu meymenet makrun idi. Serkâtip, serkarın makamlarından yazılan kâatların içinde, öz Türkçe söz bulmak çok zor idi. Çünkü onların hepsi kendilerine bendei dirine, abdi kemter, abdi memlûk sıfatlarını takarak yine kendi tabirlerince veliyyi nimeti biminentlerine köle olmuşlardı. Türk dilinin yüksek mahfillerde fena görülerek uzak tutuluşu sürerken, millî dilin millet içinde aşıkları vardı. Bilgi varlığımızın yürüyüşüne (1885) tarihindenberi karışmış, onun içinde elli yıl yuvarlanmış ve elimde kalem aldığım ilk gündenberi bir türlü Arapçalı, Farsçalı yazırlarla başım hoşlanmamış bir eski yazıcı olmak dolayısıyla eskiden olup bitenleri, sinema şeridi gibi gözümün önünden geçirebiliyorum. Müsaadenizle bu olup bitmişlerin birtakımını size anlatayım, göreceksiniz ki o zamanlar bile ana Türk dilimizin aşıkları engellere bakmadan uğraşırlardı.

1300 yılına raslayan 1884 te, eski Babıâli yokuşu yine edipler, şairler uğrağı idi. Bunların çoğu bir Türklük olduğunu anmak istemezlerdi. O zaman çıkan gazetelerde bir didişme açılmıştı. Tercümanı Hakikat ile Tarik gazetesi bu didişme yazılarıyla dolu idi. Tercümanı Hkikatte yazarlar temiz bir Türk dili istiyor, bunun için çabalıyordu. Bu gazete tab'i evinin adı kırk ambar idi. Tercümanı Hakikat evine böyle Türkçe ad konulmasıyla bile ona karşı gelenler eğleniyordu. Didişmeye, Asmaî isminde Türkistandan gelen bir bilgi adamı karışmıştı.

Didişmeler ateşli sürüp gidiyor, teknik sözlerin Türkçesini bulmak kolay iken Arapçasını aramak doğru olmadığı haykırılıyordu. Fakat günün birinde birdenbire bu yazı didişmesi gazetelerde durdu! Çünkü, saraydan iradei seniye çıkmıştı. Başkâtibin emri mucibince (Türk dili etrafında zinhar yazı yazılmaması), onların tabirince «karıhai ilham sahibadan» ferman buyrulmuştu. Türklerin kuvvetiyle, yardımıyla kurulduğu halde kozmopolit renksiz, istiklalsiz şekilde büyüyen bir Devletin başına geçen Osman oğulları kendilerini Türklük ile uğraşır göstermekten korkarlardı. Onlarca Türk dili ile, Türk işi ile uğraşmak saltanat aleyhinde bulunmaktır.

Evet, bu sarayların içinde, o kubbelerin altında yaşayanlar, milleti idare ediyoruz zannında bulunanlar pek çok defalar Türklüğü, Türk irfanını boğan böy-

Ahmet İhsan Bey

le sayısız fermanlar çıkarmışlardır. Dediğim dil didişmesini yasak eden iradeden bir yıl evvel, millî Türk piyesleri de ortadan kaldırıp o piyeslerin oynanmakta olduğu Gedikpaşa tiyatrosu, bir gece içinde, yıkılmış, sabahleyin kalkanlar irfanımızda epeyi rolü olan bu eski tiyatromun yerinde bir yığın yıkıntı görmüşlerdi.

Yurtdaşlar! Bugünkü Cümhuriyetin sahipleri olan Türkler, bunu korkunç bir masal gibi dinlerler. Fakat dediğim olmuştur, ben o yıkıntı yığını gözlerimle gördüm. Vaktiyle ricali kiram denilen gürub Türklüğün ve Türkçenin o kadar yabancı olmuşlardı ki Topkapı Sarayı içinde yüz yıl evvel kurulan tab' evinin adı yarım Türkçe olarak basma hane olduğu halde yabancı dillerin düşgünü olan bu zavallılar, yarım Türkçeye bile dayanamamışlar, (Basmahane) tabirini kaldırıp kapısının üstüne (Darüttabaatülâmire) levhasını haklettirmişlerdi. Şimdi buna bir şey daha ilâve edeyim:

İlk adı Basmahane, sonra Matbaai Âmire nihayet (Darüttabaatülâmire) olan ve bilgi hayatımızda çok iş görmüş bulunan bu müessesenin yaşamasına bile saray hümayun katlanmamıştı. Padişahların adının yıldızla basılmış bir sahifesinin Devlet Yıllık kitabına ters yapıştırılmış olması bahane edilerek Basmahane dahi 1902 de bir gecede kapatılmış, kapısı mühürlenmişti.

Dil ve edebiyat hakkında fikri böyle olan sarayın güzel san'atlerle de hiç afâkası yoktu. Bundan dolayıdır ki arasıra sarayda komik işler de yaparlardı. İçinde bulunduğumuz bu sarayın ortasındaki büyük salonda, bir bayram günü muayede alayı seyrediyordum, sımalı sarık ve kavuklarıyla, reukli cübbeleriyle ve papuçlarıyla sıralanan göğüsleri türlü türlü nişanlarla dolu ulema etek ve saçak öpmeğe gidiyorlardı. O vaktin saray hümayunu saadet meşhun bendeleri bunun bile farkında değillerdi.

Sarayın ortasında bulunan muayede salonunda Kurultayın ilk toplanmalarını yaptık. Yurtdaşlar! İçinizde orasını görmiyenler varsa sade orasını değil, bu sarayın her köşesini gezip görebilirler. Çünkü sarayda, hikâyelerini söylediğim zamanlar gibi esrarengiz köşeler kalmamıştır. Her tarafın açarları elinizdedir, gider görürsünüz. Kurultayımızı himayesine alan, ve bizi dinleyen Büyük Türk, bu sarayda, kendisinin söylediği gibi, milletin misafiridir.

Gözümün önünden geçirdiğim sinema şeriti bana bu işleri hatırlatıyor. Şimdi gözümün önündeki yüce, çok parlak, her türlü inkılâplar dirilişini düşündükçe uzun senelerin yorgunluğuyla zayıflamış olan gözlerim durmayıp sevinç yaşı döküyor. Çünkü Türk kültürünün, Türk dilinin boğulmasına hesapsız fermanlar çıkaran bu kubbe altında, kuvvetli dilimizin tarihi büyüklüğünü cihana gösteriyoruz. Dilimizi yepyeni bir dil haline getirmek için büyük Kurultay bize en doğru yolları hazırlıyor.

Cümhuriyetin kuruluşundan sonra, Ulu Mustafa Kemal İstanbula ilk ayak bastığı, yanımızdaki büyük salona girdiği, bu sarayda milletin misafiri olduğu gün: (Türk yurdunun, Türk milletin göz bebeği olan İstanbulun vereceği il-

hamlar yüksek olacak) buyurmuşlardır (alkışlar). Bu müjde ile iki büyük inkılâbı, harf ve dil inkılâplarını işaret etmişlerdi. Büyük Türk, harf inkılâbını yaptı, şimdi de dil inkılâbını yapıyor. Büyük inkılâplar yapısının dil yapısıyla tamamlanacağını anlayanlar azdı. Bugün o azlık çokluk oldu. Dil yapısını kurmaya kavuşuyoruz. Koşanlar Türktür, koşanlar Türkçeyi sevenlerdir. Bu koşanlar, çabalayanlar yeni Türkçeyi her şeyi ifade edebilecek, her şeyde kullanılacak surette yepyeni, tertemiz ve çabuk yapacaklarında şüphem yoktur, san-ki, derin bir hendeği, atalarımızın spor çevikliğiyle, bir atlayışta kurtaracaklardır. Buna inananlar uçurumlu hendeği atlar, inanmayanlar, yahut inanmak istemi-yenler uçurumlu hendeğin karanlık gerisinde kalırlar.

İşte Türk dil inkılâbının sırat köprüsü. Onun üzerinden ancak inananlar geçer.

(Alkışlar)

Ali Galip Bey — Müsaade ederseniz Reis Beyefendi birkaç kelime arzede-çeğim Efendim. Ahmet İhsan Bey kendine iytimat eden, iymanı olan geçebilir bu-yurdular. Bendeniz de diyorum ki bizim başımızda her şeyi gören, her şeyi meydana getirmesini bilen, yüksek inkılâbımızı meydana getiren ve Milletini hakikaten me'sut ve bahtiyar eden büyük şefimiz Gazi Hazretleri buldukça bu işin de başarılacağına bütün milletin tam bir iytimadı, tam bir iymanı vardır, ve ben burada bu güzel inkılâbı bütün kalbimle, bütün varlığımla alkışlıyorum.

(Alkışlar)

Reis — Beş dakika istirahat

Kapanma saati 16,30

Üçünü Celse

Açılma saati 17

Reis — Kâzım paşa Hazretleri

Kâtipler — İsmail Müştak ve Ali Muzaffer Beyler

Reis — Celse açılmıştır. Söz Köprülüzade Fuat Beyindir.

Köprülüzade Fuat Bey — Büyük Gazi, Muhterem Hanımlar, Efendiler,

Ana yurdumuzun derinliklerinde, Orhon kıyılarında dikilmiş olan Gülte-kin kitabesinden, müstakîl, zengin, temiz Türk dilinin bu muhteşem âbidesinden tam 1200 yıl sonradır ki, son asırlarda türlü yabancı tesirler altında kendi tabii yolunu şaşırılmış olan dilimize tekrar o eski zenginliğini, istiklâlini kazandırmak ve bugünkü maanasıyla en ileri, en geniş bir medeniyet dili haline getirmek için ilk Türk Dili Kurultayı toplanmış bulunuyor. Yalnız Türk dilinin değil, umu-